

УДК 657.1

І. І. Малярчук

Українська академія друкарства

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ П(С)БО

Висвітлено основні аспекти складання вітчизняної фінансової звітності, здійснено порівняльний аналіз вимог до розкриття інформації у звітності за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО) та міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), акцентовано увагу на проблемних моментах.

Фінансова звітність, міжнародні стандарти фінансової звітності, форми фінансової звітності, принципи, якісні характеристики фінансової звітності

Наявні в економіці України євроінтеграційні процеси вимагають суттєвих змін вітчизняного нормативно-правового регулювання усіх сфер суспільно-економічного життя в напрямку його наближення до міжнародних стандартів. Ці трансформації торкнулися національної методології бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої й неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Звідси, визначальне призначення фінансових звітів – забезпечити зацікавлених осіб (менеджерів, інвесторів, позикодавців тощо) необхідною інформацією для оцінки стану і результативності функціонування суб'єкта підприємництва з метою управління. Важливим при цьому є виявлення відповідності показників звітності, складеної за національними правилами, міжнародним стандартам бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Проблеми трансформації національного бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до потреб ринкової економіки та міжнародних стандартів порушувалися в працях вітчизняних вчених П. Атамаса, Ф. Бутинця, С. Голова, Т. Гоголь, Г. Кірейцева, А. Озеран, В. Орлової, В. Савчука, В. Сопка, В. Слободяна, В. Шевчука, П. Хомина, Л. Чижевської та ін. Проте окремі теоретичні, нормативно-правові, організаційні, практичні й інші аспекти формування фінансової звітності залишаються недостатньо вивченими і неузгодженими, ускладнюють обґрунтування та прийняття управлінських рішень. Отже, виникає об'єктивна потреба в подальшому поглибленні теоретичних досліджень і методологічних розробок, спрямованих на удосконалення практики

складання й адаптацію до міжнародних стандартів національної фінансової звітності, забезпечення її адекватності вимогам користувачів.

Мета нашої статті – виявлення відмінностей у порядку складання фінансової звітності за національними П(С)БО та МСФЗ, розроблення методичних рекомендацій щодо узгодження і гармонізації вітчизняних правил формування звітної інформації з міжнародною практикою.

У лютому 2013 року затверджено Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (НП(С)БО 1) [4], за яким втратили чинність П(С)БО 1 – 5, встановлено нові форми фінансової звітності, визначено методологію їх складання. Цей стандарт наблизив методичні підходи стосовно формування і розкриття інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства у вітчизняній фінансовій звітності до міжнародних стандартів.

Міжнародні стандарти фінансової звітності – це прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності [5]. Зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», прийняті у 2012 році, регламентували сфери і порядок застосування МСФЗ окремими вітчизняними суб'єктами підприємництва. Для складання фінансової звітності можуть застосовуватися міжнародні стандарти, якщо вони не суперечать чинному законодавству з питань бухгалтерського обліку та офіційно оприлюднені на веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики. Доцільність використання міжнародних правил для формування звітної інформації вітчизняними суб'єктами підприємництва визначається самостійно, за винятком публічних акціонерних товариств, банків, страховиків, а також підприємств, які провадять господарську діяльність за видами, визначеними Кабінетом Міністрів України і зобов'язані складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність тільки за міжнародними стандартами.

За НП(С)БО 1, до фінансової звітності належать: баланс (звіт про фінансовий стан); звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід); звіт про рух грошових коштів; звіт про власний капітал; примітки до фінансової звітності. Цим стандартом встановлено єдині для всіх підприємств (крім банків, бюджетних установ, суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності) форми фінансової звітності.

Слід зауважити, що міжнародні стандарти фінансової звітності не визначають форми фінансової звітності, а містять лише мінімальний перелік статей, які слід наводити безпосередньо у цих звітах. За МСФЗ, фінансова звітність – це звітність загального призначення, що має на меті задовольнити потреби користувачів, які не можуть вимагати від суб'єкта господарювання складати звітність за їх інформаційними потребами. Будь-яка уніфікована форма звітності не дає змоги враховувати галузеві й інші особливості підприємства, а також реалізувати принцип суттєвості, що потребує вибору адекватних підходів до

структури та змісту фінансових звітів. Уніфіковані форми фінансових звітів задовольняють передусім потреби органів статистики та податкової служби.

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням відповідних принципів, забезпечення яких сприятиме підвищенню якості показників звітності та довіри зовнішніх користувачів до окремих елементів звітності. Якісні характеристики фінансової звітності, наведені у НП(С)БО 1, охоплюють дохідливість, доречність, достовірність, зіставність і відрізняються від тих, що передбачені міжнародним стандартом для малих і середніх підприємств. Останній включає до якісних характеристик фінансової звітності зрозумілість, доречність, суттєвість, достовірність, превалювання сутності над формою, обачність, повноту, зіставність, своєчасність, співвідношення вигід і витрат.

Концептуальною основою фінансової звітності [3], виданою Радою з МСБО 7 вересня 2010 року, передбачено такі якісні характеристики фінансової звітності: доречність, правдиве подання, зіставність, можливість перевірки, своєчасність, зрозумілість. Таким чином, НП(С)БО 1 прирівняв достовірність фінансової звітності до правдивого її подання. Професор С. Голов вважає це невірним, оскільки достовірність інформації є лише однією з передумов її правдивого подання [2]. При цьому важливим є врахування нейтральності інформації – не підпорядкованість інтересам будь-якого одного користувача.

Таким чином, ураховуючи вищевикладені невідповідності, недоцільно поширювати якісні характеристики, наведені в НП(С)БО 1, на підприємства, що складають фінансову звітність за МСФЗ.

Позитивною новацією при складанні фінансової звітності відповідно до вимог Н(П)БО 1 є те, що підприємства самі можуть визначати склад статей, за якими розкривається інформація. Підприємства можуть не наводити статті, передбачені у формах фінансової звітності, якщо в них відсутня інформація для розкриття (крім випадків, коли така інформація була в попередньому звітному періоді). Разом з тим, вони мають право включати до фінансових звітів додаткові статті за переліком, визначеним НП(С)БО 1, за умови, що така стаття відповідає двом критеріям: інформація є суттєвою та оцінка статті може бути достовірно визначена. Виконання вимоги встановлення порогу суттєвості інформації повинно знайти відображення в наказах про облікову політику підприємств.

НП(С)БО 1 визначено десять принципів, на основі яких повинна формуватися фінансова звітність. Деякі принципи (періодичності, послідовності, безперервності діяльності) є ідентичними, окремі – схожими за своєю суттю (принцип достовірного подання може поєднуватися з принципами повного висвітлення, обачності й нарахування та відповідності доходів і витрат). Ураховуючи критерії, за якими стаття відображається у фінансовій звітності, доцільно доповнити національні принципи принципом суттєвості. Це передбачатиме обов'язковість окремого відображення суттєвих подібних статей. За МСФЗ, статті, різні за характером або функцією, мають наводитися підприємством окремо, крім випадку, коли вони є несуттєвими.

Баланс виступає основним джерелом інформації про фінансовий і майновий стан підприємства на звітну дату. В основу його будови покладається науково обгрунтоване групування розділів й елементів статей активу і пасиву, при цьому кожна стаття має відповідати певним критеріям, які містять ознаки економічного та юридичного характеру. Правильно побудований баланс всебічно охоплює господарську діяльність підприємства, забезпечує належне групування господарських явищ, що, відповідно, дає змогу об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Форма і зміст балансу (звіту про фінансовий стан) у зв'язку з прийняттям НП(С)БО 1 стала більш досконалою і послідовною щодо розподілу активів і зобов'язань на поточні та довгострокові. Активи формуються у трьох розділах за ознакою оборотності. У пасиві виокремлено чотири основні розділи (п'ятий розділ є додатковим і вписується недержавними пенсійними фондами). За вимогами МСФЗ забезпечення наступних витрат і платежів класифіковано на довгострокові та поточні і, відповідно, віднесено до зобов'язань. Статті балансу подані в оптимально згорнутому, акумульованому вигляді. Одночасно вони достатньо диференційовані і тому інформативні для користувача.

Звіт про фінансові результати є складовою фінансової звітності та становить головне джерело інформації про результати фінансово-господарської діяльності підприємства за звітний період. Важливість цієї форми пов'язана з тим, що саме цей звіт дає можливість оцінити успішність діяльності підприємства й визначити, за рахунок яких джерел здійснюється фінансування підприємства.

Структура звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) дещо змінилася: до його складу включено розділ, в якому розкривається інформація про сукупний дохід. Показники даного розділу характеризують ті зміни в капіталі, що не пов'язані з визнанням доходів і витрат, а відображаються у складі додаткового капіталу (результат переоцінки основних засобів і нематеріальних активів). Ці нововведення пов'язані з узгодженням вітчизняної звітності з вимогами МСБО 1.

Правила розкриття витрат у даному звіті, регламентовані МСБО 1, дозволяють юридичним особам обирати метод відображення витрат: за характером витрат або їх функціональним призначенням. При застосуванні методу за характером витрат витрати класифікують відповідно до їх економічної суті, а за функціональним призначенням – до їх функцій. У вітчизняному звіті про фінансові результати витрати від операційної діяльності розкривають тільки за ознакою їх функціонального призначення, при цьому у розділі III звіту витрати відображаються за їх економічною суттю (характером), що не дає можливості виокремлювати галузеві особливості підприємства.

Зі структури звіту про фінансові результати виключено також статті, які розкривають доходи і витрати від надзвичайної діяльності. Крім того, у НП(С)БО 1 і методичних рекомендаціях щодо заповнення форм фінансової

звітності відсутні роз'яснення стосовно відображення результатів надзвичайних подій, які можуть мати місце в реальному житті.

Звіт про рух грошових коштів є важливим інструментом для налагодження ефективного функціонування системи управління. З одного боку, він виступає мірилом ефективності управління найбільш ліквідними ресурсами, а з другого, – основою для прийняття управлінських рішень про умови та результати функціонування підприємства щодо зміни грошових потоків у розрізі видів діяльності. Звіт про рух грошових коштів визначає рівень фінансової стабільності й можливість подальшого розвитку підприємств, може бути складений за прямим чи непрямим методами. Підприємство може обрати відповідний метод розрахунку на власний розсуд, при цьому слід внести зміни в наказ про облікову політику щодо фінансової звітності. Однак ця форма не допускає можливості застосування різних підходів до класифікації грошових потоків, пов'язаних з відсотками і дивідендами, не дає змоги відображати рух грошових коштів за податком на прибуток від інвестиційної чи фінансової діяльності, як це передбачено МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів». Тому доцільно у примітках або пояснювальній записці до фінансової звітності наводити інформацію про суми отриманих і сплачених відсотків за видами діяльності й вказувати підстави такого їх розподілу. Це дозволить користувачам фінансової звітності приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо прогнозування грошових потоків за видами діяльності.

Звіт про власний капітал – одна із форм фінансової звітності, яка відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. Його метою є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про стан і рух власного капіталу підприємства на певну дату.

Зміни, внесені до звіту про власний капітал, інформують про вплив іншого сукупного доходу за звітний період на власний капітал. Недоліком можна вважати відсутність показника загального сукупного доходу, що є недотриманням міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 1, а також відсутність інформації про зміни власного капіталу в попередньому звітному періоді, що суперечить МСФЗ. Разом з тим у п. 10 НП(С)БО 1 зазначається, що для забезпечення порівняльного аналізу інформації звіту про власний капітал підприємства повинні додавати до річного звіту звіт про власний капітал за попередній рік.

Примітки до фінансової звітності – це окремі пояснення, в яких міститься інформація, не наведена безпосередньо у фінансових звітах, але є обов'язковою.

Сучасні тенденції розвитку бухгалтерської фінансової звітності передбачають посилення значного акценту на примітки і пояснення до бухгалтерської фінансової звітності, основною метою яких є розкриття, внесення коректив, уточнення і доповнення інформації, що розкривається в основних звітних

формах. Удосконалення приміток і пояснень повинно полягати насамперед у їх глибшій прив'язці до основних форм, що підвищить аналітичну цінність останніх.

Таким чином, фінансова звітність, складена відповідно до НП(С)БО 1, має значні аналітичні можливості, проте існує чимало питань, що залишилися невирішеними. Основним з них є недостатність відображеної в звітності обліково-економічної інформації, унаслідок чого користувачі цієї інформації змушені приймати управлінські рішення в умовах певної невизначеності, що, наприклад, посилює ризик втрати вкладеного капіталу для інвестора чи призводить до прийняття хибних рішень щодо розвитку підприємства для власника тощо. Причиною цього є те, що стандартна фінансова звітність розробляється таким чином, аби задовольнити всіх користувачів потрібною інформацією, але це завдання нереальне з огляду на різні інтереси кожного з них. Отже, необхідно збільшувати кількість облікової інформації, поданої у фінансовій звітності.

Трансформація національної фінансової звітності відповідно до МСФЗ потребує урахування норм цих стандартів та їх достовірного й об'єктивного відображення. Більшість вимог до складання фінансової звітності в Україні регламентовані НП(С)БО 1, суперечить Концептуальній основі складання фінансової звітності за МСФЗ. Незважаючи на значні кроки у напрямі гармонізації правил формування фінансової звітності НП(С)БО 1, залишається багато відкритих питань, які впливають на показники фінансової звітності і вимагають вирішення. Слід:

1) узгодити нормативні положення П(С)БО та МСФЗ, МСБО щодо усіх активів, капіталу і зобов'язань з метою збереження достовірності та об'єктивності інформації про них у фінансовій звітності підприємств, складеній відповідно до МСФЗ;

2) привести у відповідність якісні характеристики фінансової звітності, наведені у НП(С)БО 1, з викладеними в Концептуальній основі фінансової звітності з метою поширення їх на юридичних осіб, які складають фінансову звітність за МСФЗ;

3) у зв'язку зі змінами у формах вітчизняної звітності та можливістю доповнення їх додатковими статтями включити до національних принципів формування фінансової звітності принцип суттєвості;

4) юридичним особам акцентувати увагу на визначенні порога суттєвості та фіксації його в наказі про облікову політику.

1. Гоголь Т. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних вимог: наслідки для підприємств малого бізнесу / Т. Гоголь // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – №7. – С. 3–11. 2. Голов С. МСФЗ у форматі Мінфіну / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – №4. – С. 3–9. 3. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_009. 4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> 5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 966-ХІУ від 16.07.1999 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ПО НАЦИОНАЛЬНЫМ П(С)БУ

Освещены основные аспекты составления отечественной финансовой отчетности, осуществлен сравнительный анализ требований к раскрытию информации в отчетности в соответствии с национальными положениями (стандартами) бухгалтерского учёта (П(С)БУ) и международным стандартам финансовой отчётности (МСФО), акцентировано внимание на проблемных моментах.

BASIC ASPECTS OF THE FORMATION OF ENTERPRISES FINANTIAL STATEMENTS FOR THE NATIONAL INDUSTRIAL ENTERPRISES

The basic aspects of stowage of the home financial reporting are reflected in the article, the comparative analysis of requirements is carried out to opening of information in accounting after National Accounting Statement (standard) and IFRS, attention is accented on problem moments.

Стаття надійшла 11.10.2013

УДК 658.15

Л. П. Стеців

Українська академія друкарства

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто теоретичні засади побудови системи фінансового менеджменту в нестабільній економіці, систематизовано підходи до трактування функцій фінансового менеджменту, окреслено основні напрямки взаємодії бухгалтерського обліку та фінансового менеджменту суб'єктів господарювання.

Система, фінансовий менеджмент, системний підхід, теоретичні засади побудови, напрямки взаємодії, бухгалтерський облік

В умовах ринкової економіки управління фінансами є найбільш складним, важливим і пріоритетним завданням. Головним критерієм ефективної діяльності підприємства при ринковому підході господарювання є збагачення його власників і забезпечення добробуту працівників. Це стає можливим за умови беззбиткової діяльності підприємства, отримання високих фінансових результатів, забезпечення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості, що досягається тільки при високому рівні професіоналізму фінансових менеджерів. Отже, можна стверджувати, що ефективно управління діяльністю підприємства визначається рівнем розвитку фінансового менеджменту.